

ПЕРЕКЛАД СПЕЦІАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

В статье рассматриваются особенности перевода лексических единиц экономической тематики с английского языка на украинский; систематизированы и обобщены теоретические подходы к проблемам перевода англоязычной специальной лексики экономических текстов; проанализированы способы перевода лексических единиц текстов экономической области знаний с английского на украинский язык: наиболее часто применимыми являются описательный прием, прием добавления, определение эквивалента в языке перевода, транслитерация.

Ключевые слова: перевод, экономическая терминология, языковые реалии, описательные эквиваленты, аббревиатуры, транскрипция, транслитерация, язык перевода.

The article examines lexical features of translation of economic sphere texts from English into Ukrainian; theoretical treatment of English economic terminology in translation is examined, systematized and generalized. The ways of translating lexical units of economic sphere from English into Ukrainian are analyzed. The most widely used ways include the following: description, transliteration, addition, and translation with the help of an equivalent in the target language.

Key words: translation, economic terminology, language realities, descriptive equivalents, abbreviations, transcription, transliteration, language of translation.

У наш час відбувається активний розвиток економічного співробітництва між Україною і зарубіжними державами. Україна багато в чому запозичує досвід інших країн у сфері економіки, що призводить до необхідності перекладу іноземних посібників, підручників, рекомендацій, наукових робіт з англійської на українську мову. Активне спілкування з зарубіжними партнерами уособлюється в організації і проведенні великої кількості переговорів, конференцій, семінарів, тренінгів, а також у знайомстві та роботі з різного роду англомовною

документацією економічного характеру, що потребує перекладу. При цьому існуючі дослідження з теорії та практики перекладу не достатньо розкривають підходи до передачі лексичних особливостей текстів економічної сфери з англійської мови на українську, що привертає значний інтерес до роботи і зумовлює її актуальність [1; 2; 3; 4].

Метою роботи є дослідження особливостей перекладу лексичних одиниць англійських текстів економічного характеру на українську мову

Мета роботи зумовила розв'язання наступних завдань:

— виявити особливості і закономірності функціонування економічної термінології в англійських та українських текстах економічної тематики;

— виявити особливості механізмів перекладу спеціальних лексичних одиниць текстів економічної сфери з англійської мови на українську.

Матеріалом дослідження слугували тексти економічного характеру, що були надруковані у газеті “All about Accounting”, загальним об'ємом 27 000 друкованих знаків.

Мова сучасної економіки — це лінгвістична підсистема, яка характеризується своєрідною функціонально-стильовою спрямованістю і містить набір мовних структур та одиниць, заданих тематично однорідною областю соціального або професійного функціонування мови [5: 45]. Специфіка економічних текстів полягає в їх насиченості термінами та реаліями, які виражають базові поняття економіки і несуть основну інформацію галузі. В рамках текстів будь-якого типу можна виділити деякі мовні особливості, вплив яких на хід і результат процесу перекладу є дуже значним. Наприклад, у сфері економіки це лексичні особливості, де ведуча роль віддається термінології, спеціальній лексиці.

Економічним є текст, який функціонує як засіб комунікації в економічному дискурсі чи описує економічний дискурс як комунікативну ситуацію; це цілісна концептуально та структурно організована одиниця психомовленнєвої діяльності людини, функціонально вбудована в універсальний і/чи обмежений часом і простором економічний дискурс.

Характерними особливостями текстів економічної області є їх інформативність (змістовність), логічність (строга послідовність, чіткий зв'язок між основною ідеєю і деталями), точність і об'єктивність викладу матеріалу і витікаючи з цих особливостей ясність і зро-

зумілість інформації для адресата [5: 236]. Саме тому засвоєння спеціальної термінології в об'ємі, необхідному і достатньому для уміння коректно і адекватно перекладати економічні тексти з іноземної мови на українську представляє собою один з об'єктів цілеспрямованої методичної дії з боку професійного перекладача. До того ж постає необхідність прийняти до уваги не тільки мовні питання перекладу текстів сфери економіки, але й змістовні особливості економічного дискурсу: практика показує, що на роботу перекладача з іншомовним текстом впливають труднощі когнітивного плану, які неможливо вирішити за допомогою словників. Як наслідок цього допускаються помилки, виникає психологічна напруженість, що негативно впливає на продуктивність діяльності перекладача, не здатного адекватно проаналізувати і передати зміст англійського тексту економічної сфери на українську мову. Цей факт свідчить про те, що інформативність спеціального іншомовного тексту безпосередньо впливає на якість і швидкість перекладу [6: 105].

Текст перекладу має в максимальному обсязі передавати зміст оригіналу та має відповідати нормам мови перекладу, оскільки їх порушення створює перешкоди для сприйняття інформації чи призводить до змін в змістовному плані тексту, термінологічний корпус якої мовою оригіналу за своїм обсягом і семантичним навантаженням має цілковито відповідати термінологічному корпусові тексту мовою перекладу [7: 111]. Переклад має передавати всі істотні елементи змісту вихідного тексту.

Виконання зазначених вимог до тексту перекладу часто пов'язане з подоланням різних об'єктивно існуючих труднощів: відсутністю відповідних понять у мові перекладу або невідповідністю в семантичному навантаженні термінів-корелятивів.

У текстах економічної сфери виявляється переважне використання мовних засобів, які сприяють задоволенню потреб даної сфери спілкування. В лексичному плані це перш за все використання спеціальної термінології, так званої спеціальної лексики (наприклад: *market* — ринок, біржа; *capital* — капітал, грошові кошти; *capital market* — фондовий ринок; *efficient capital market* — ефективний фондовий ринок).

Серед економічних термінів переважають терміни-словосполучення, які складають основні труднощі при перекладі текстів досліджуваного типу. За кожним терміном стоїть стійка структура, яку необхідно відтворити в мові, на яку проводиться переклад. При цьому

термін повинен чітко і повністю передавати характеристики поняття; в ідеалі термін повинен бути однозначним у межах окремої галузевої термінології і не мати синонімів; термін не може характеризуватися емоційно-експресивним забарвленням [7].

Значна кількість елементів спеціальної економічної лексики створена на базі інтернаціональних морфем, що може викликати спроби відтворити семантичну структуру терміну на основі значення його складових морфем і призведе до значних помилок при перекладі, оскільки ототожнювання термінів двох мов на основі інтернаціональних морфем є помилковим.

Процес перекладу економічних термінів складається з двох етапів — аналітичного та синтетичного: переклад окремих компонентів термінологічного словосполучення із наступним синтезом у відповідник мови перекладу.

Спираючись на результати проведеного в роботі дослідження, можна зазначити, що переклад термінологічних елементів, які зустрічаються в економічних текстах, проводиться за допомогою таких прийомів:

- 1) додавання;
- 2) описовий (деталізуючий) переклад;
- 3) підбір українського еквіваленту;
- 4) транскрипція, транслітерація.

Прийом додавання використовується в 27,5 % випадків. Наприклад, словосполучення *cash flow*. Слово “*cash*” має значення “гроші, готівка”, і “*flow*” — “течія, потік, струмінь, плавність”. Результатом роботи перекладача є розуміння лексичної одиниці як процесу перебігу наявних засобів оплати за послуги, що в результаті використання прийому додавання отримує такий вигляд: “притока грошових коштів”.

Текстам досліджуваної сфери характерна наявність абревіатур, які у 67,8 % випадків передаються еквівалентним українським скороченням. Наприклад: *CPI (consumer price index)* — ІПЦ (індекс споживчих цін), тобто переклад відбувається шляхом підбору варіанта-аналога, який найточніше передавав би значення терміну. При цьому, шукаючи еквівалентне українське скорочення, постає необхідність знайти українське опорне джерело, максимально близьке за своїм змістом до мікроконтексту скорочення, і за допомогою цього джерела встановити наявність (або відсутність) еквівалентного українського скорочення. У разі відсутності еквівалента в мові перекладу зміст ко-

релята передається за допомогою описового перекладу англійського відповідника.

Безеквівалентні одиниці становлять одну з найскладніших проблем при перекладі економічної літератури [8: 58]. Використання деталізації і опису виступає при цьому одним зі шляхів передачі лексичних одиниць даного типу (15,4 % випадків): опис здійснюється з більшими чи меншими подробицями, включає пряму вказівку на деталі, що є характерними в даній ситуації. Нижче наведено приклад перекладу безеквівалентного слова при використанні прийому опису, що розкриває його значення за допомогою розгорнутого словосполучення: *off-licence* — винна крамниця, що має дозвіл на продаж спиртних напоїв навінос (*Licences, in as far as they concern the sale of alcohol, can be categorised to include on-licences and off-licences.* — Щодо продажу алкогольних напоїв ліцензії можуть бути класифіковані як ті, що дозволяють вживання алкоголю на території винної крамниці, та ті, що мають дозвіл на продаж спиртних напоїв навінос).

При аналізі економічних текстів, окрім термінів, спостерігалася також наявність мовних реалій, характерних лише мові економіки, які у свою чергу, відображають об'єктивну реальність, але мають специфічну забарвленість, обумовлену досвідом цієї галузі знань (наприклад, *white book* — урядовий документ). Переклад у 47,4 % випадків відбувається при використанні опорного джерела або транслітерації — 9,7 % випадків (*NASDAQ* — НАСДАК, *audit* — аудит, “*Standart and Poor 500*” — “Стандарт енд пур 500”). Перший вважається одним з найпоширеніших способів перекладу термінологічних одиниць, при цьому у процесі перекладу терміну визначають два етапи:

- 1) з'ясування значення терміну у контексті;
- 2) переклад значення мовою перекладу [9: 75].

Таким чином, згідно з результатами дослідження можна говорити про наявність функціонально-стилістичної адаптації спеціальної лексики при перекладі економічних текстів з англійської на українську мову. Специфічні лексичні засоби викладу матеріалу в тексті оригіналу замінюються мовними засобами, що відповідають вимогам даного стилю в мові перекладу.

Отже, дослідивши лексичні особливості перекладу англійських текстів економічного характеру, можна зробити наступні висновки:

- 1) найбільш характерними шляхами перекладу спеціальної економічної лексики є опис з елементами деталізації, транслітерація, додавання, пошук еквівалента в мові перекладу;

2) домінуюча кількість термінологічних елементів, аббревіатур та реалій в економічних текстах викликає певні складнощі при їх перекладі, що призводить до необхідності подальшого цілеспрямованого дослідження процесу перекладу текстів економічної сфери знань.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Ахманова О. С., Задорнова В. Л. Теория и практика перевода в свете учения о функциональных стилях речи // Лингвистические проблемы перевода: сб. ст. / О. С. Ахманова. — М.: Изд-во Московского ун-та, 1981. — С. 44–61.
2. Борисова Л. И. Пособия по научно-техническому переводу (методологический обзор) / Л. И. Борисова. — М.: МПУ, 2000. — 72 с.
3. Мухортов Д. С. Учебное пособие по теории и практике перевода / Д. С. Мухортов. — 2-е изд. — М.: ЛадКом, 2006. — С. 105.
4. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. — М.: Наука, 1988. — С. 4–20.
5. Егорова А. М. Теория и практика перевода экономических текстов с английского языка на русский / А. М. Егорова. — М.: Международные отношения, 1974. — С. 45–236.
6. Латышев Л. К. Курс перевода. Эквивалентность перевода и способы ее достижения / Л. К. Латышев. — М.: Международные отношения, 1981. — С. 58.
7. Головін В. М. Переклад економічної термінології / В. М. Головін. — К.: Наука, 2005. — 187 с.
8. Клименко А. В. Ремесло перевода: [практический курс] / А. В. Клименко. — М.: АСТ: Восток — Запад, 2007. — С. 8.
9. Александрова Н. Г. Тенденции развития современной экономической терминологии в английском и русском языках // Когнитивные аспекты изучения языковых явлений в германских языках: межвузовский сб. науч. статей: [под ред. А. А. Харьковской] / Н. Г. Александрова. — Самара: Изд-во “Самарский университет”, 2000. — С. 75–80.